

І. Гуменюк,
методистка лабораторії методичного забезпечення,
викладачка кафедри методики викладання навчальних предметів,
комунальний заклад «Житомирський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради
e-mail: ib_gr60@ukr.net

Формування в учнів ключової компетентності «Навчання впродовж життя» засобами іншомовної освіти

Анотація. У статті розглядається проблема формування в учнів ключової компетентності «Навчання впродовж життя» на уроках англійської мови як можливість для самоосвіти і саморозвитку, удосконалення особистого, загальноосвітнього та професійного потенціалу учня у відповідності до власних потреб і потреб суспільства. Звертається увага вчителів на важливість розвитку даної компетентності та на можливості іншомовної освіти у реалізації цього завдання. У статті описано діяльність учителя щодо розвитку здатності учнів визначати потреби та цілі навчання і розуміти їх, контролювати своє навчання, розвивати навчальні уміння, автономність, саморефлексію та самооцінку. Ця стаття допоможе вчителям використовувати у практичній діяльності способи, методи, прийоми роботи, що сприяють розвитку умінь учнів ключової компетентності «Навчання впродовж життя» на уроках англійської мови.

Ключові слова: навчання впродовж життя, іншомовна освіта, автономність учня, рефлексивні уміння, WOOP метод, SMART технологія.

I. Humeniuk,
Methodologist of the Methodical Support Laboratory,
Teacher of the Department of Methods of Teaching
Subjects, Municipal Institution «Zhytomyr Regional In-
Service Teachers` Training Institute» of Zhytomyr
Regional Council
e-mail: ib_gr60@ukr.net

The development of the core competence «Life-long learning» by the means of foreign language education

Abstract. The article examines the problem of formation of core competence «Life-long learning» as an opportunity for students` self-education and self-development, improvement of personal, general educational and professional potential in accordance with one`s own needs and the needs of society. The teachers` attention is drawn to the importance of developing this competence and to the possibilities of foreign language education in the implementation of this task. The article describes the

teacher`s activities to develop students` ability to identify and understand learning needs and goals, control their learning, develop learning skills, autonomy, self-reflection and self-evaluation. This article will help teachers to use methods and techniques in practical activities that contribute to the development of students` skills of the core competence «Life-long learning» in English lessons.

Keywords: life-long learning, foreign language education, student`s autonomy, reflective skills, WOOP method, SMART technology.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Відповідно до Концепції НУШ «випускники нової школи – це освічені українці, всебічно розвинені, відповідальні громадяни і патріоти, здатні до ризику, інновацій, конкуренції на ринку праці, навчання впродовж життя» [6]. Навчання впродовж життя визначено ключовою компетентністю Державним стандартом базової середньої освіти і передбачає «здатність визначати і оцінювати власні потреби та ресурси для розвитку компетентностей, застосовувати різні способи розвитку компетентностей, знаходити можливості для навчання і саморозвитку, спроможність навчатися і працювати в колективі та самостійно, організовувати своє навчання, оцінювати його, ділитися його результатами з іншими, шукати підтримки, коли вона потрібна» [2].

Водночас результати Дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни у 2022/2023 навчальному році вказують на зменшення кількості учнів/учениць, які володіють уміннями, необхідними для самостійного навчання – уміння планувати час, організовувати свою роботу, самостійно виконувати завдання, здійснювати самооцінювання [3]. Всі ці уміння необхідні учням для виконання навчальних завдань, забезпечують уміння вчитися, прагнути до самоосвіти. Світ змінюється дуже швидко, тому у XXI столітті ми всі маємо навчатися протягом усього життя для того, щоб комфортно почуватися у сучасному середовищі, адаптуватися до змін, бути успішними, конкурентоспроможними. Завдання школи – формувати в дітей бажання вчитися, яке буде їм у пригоді впродовж усього життя, розвивати здатність визначати потреби та цілі навчання і розуміти їх, контролювати своє навчання, розвивати навчальні уміння, автономність, саморефлексію та самооцінку учня, ефективні стратегії навчання, що вимагає постійного професійного розвитку педагога, уваги вчителів усіх галузей освіти до розвитку умінь, пов'язаних з навчанням впродовж життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концепція освіти протягом усього життя була запропонована як Організацією Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), так і Радою Європи як та, що передбачає фундаментальну трансформацію суспільства в навчальний ресурс для кожної людини. Основні напрямки розвитку навчання впродовж життя розглядалися у працях як вітчизняних, так і закордонних вчених: В. Андрущенко, Р. Бабушко, Р. Дейв, Р. Єдвардс, І. Зязюн, С. Максименко, Н. Ничкало, О. Огієнко, С. Парсон, Д. Філд, М. Хаттон, С. Сисоєва, М. Карпенко та ін. Американський вчений, письменник П. Ф. Друкер вказував на необхідність вчитися протягом усього життя, щоб бути в курсі змін, і підкреслював важливість вміння вчити людей

навчатися. Також американський психолог Карл Роджерс зазначав, що вміння вчитися – це те, що має цінність зараз і в майбутньому.

Переважно дослідження вчених стосуються освіти та навчання дорослих і майже не розглядаються в аспекті розвитку умінь навчання впродовж життя в учнів закладів загальної середньої освіти.

Якщо ми вважаємо, що робота вчителя полягає, головним чином, у підготовці учнів до успішного майбутнього життя, то ми повинні приділяти належну увагу розвитку і зміцненню навичок, умінь, пов'язаних з ключовою компетентністю «Навчання впродовж життя».

Мета статті: звернути увагу вчителів англійської мови на важливість розвитку ключової компетентності «Навчання впродовж життя» і на можливості іншомовної освіти у реалізації цього завдання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Безперервна освіта протягом життя – це процес постійного зростання і удосконалення особистого, загальноосвітнього та професійного потенціалу особистості відповідно до власних потреб і потреб суспільства.

Сучасний світ постійно змінюється, і закінчення школи або вищого навчального закладу не означає припинення навчання. Уміння вчитись новому – перевага будь-якої людини, тому завдання школи – формувати в учнів бажання вчитися, бути самостійними, відповідальними, прагнути до самоосвіти, самовдосконалення впродовж усього життя, а робота вчителя – створювати якомога більше можливостей і умов для розвитку цих умінь.

Як зазначено в діючих модельних навчальних програмах «Іноземна мова. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти, ключовими вміннями для розвитку компетентності «Навчання впродовж життя», «Уміння вчитися» є такі: визначення комунікативних потреб та цілей під час вивчення іноземної мови; розвиток навчальних умінь і ефективних стратегій навчання; здатність конспектувати, запам'ятовувати, відновлювати й відтворювати з пам'яті інформацію, шукати нову інформацію з різних джерел та критично оцінювати її; контроль свого навчання – стратегії саморегулювання; набуття автономності; збереження мотивації; розуміння своїх навчальних цілей; саморефлексія та самооцінка навчальних успіхів; здатність учня рефлексувати над визначенням найкращої для нього індивідуальної освітньої траєкторії, найефективніших умінь і стратегій навчання, а також над подальшими діями в процесі навчання [5; 7].

Найбільша допомога, яку ми можемо надати нашим учням, – це навчити їх допомагати самим собі, так як здатність здобувати знання набагато краща, ніж самі знання. У процесі навчання англійської мови вчителю необхідно мотивувати учнів до навчання, розвивати вміння вирішувати проблеми, приймати рішення, співпрацювати з іншими, забезпечувати оволодіння учнями навичками самоконтролю, навчити їх брати активну участь у власному навчанні, бути більш автономними, відповідальними за своє навчання, вміти планувати свої дії, самостійно визначати мету, організувати і структурувати свій процес навчання, оцінювати свої результати.

Один із способів навчити учнів планувати своє навчання, формулювати цілі навчання – використання WOOP методу, коли вчитель заохочує учнів, наприклад, при вивченні будь-якої теми, продумати і обговорити в парах або малих групах, що вони хочуть вміти робити на кінець вивчення даної теми (їх бажання – wish), зазначити очікуваний результат (the outcome) з урахуванням перешкод (obstacles) і, нарешті, розробити план дій (plan), який спрямований на вирішення перешкод і досягнення очікуваних результатів. WOOP метод допомагає учням робити те, що вони дійсно запланували та вважають корисним і важливим для досягнення позитивного результату навчання. Учні можуть у парах, групах обговорити всі ці питання і заповнити таблицю:

W (Wish – бажання)	Що ви бажаєте досягнути при вивченні даної теми? (Воно повинно бути досягненим)	My wish (Моє бажання): Вміти розповідати про своїх улюблених домашніх тварин
O (Outcome – очікуваний результат)	Який буде найкращий результат твого бажання? Як це ти відчуєш?	Best outcome (Найкращий очікуваний результат). Здійснений і мотивуючий, який чітко можна побачити: Я зможу розповісти про свого улюбленця своїм однокласникам
O (Obstacle – перешкода)	Що є головною перешкодою, що може завдати вам досягти свого бажання?	My obstacle (Моя перешкода) Внутрішня перешкода, а не зовнішній бар'єр, зведений до найважливіших аспектів, який чітко можна зазначити: Я не володію достатньою лексикою, я відчуваю невпевненість
P (Plan – план)	Які ефективні дії треба здійснити для вирішення перешкод? Складіть план when-then (коли-тоді)	When? (Коли? Те, що можна спостерігати, а не внутрішнє рішення): Tomorrow evening. Учень має всі необхідні ресурси, навички для реалізації свого плану. Then I will (my action) (Я ... (мої дії): Ще раз подивитись презентацію нової лексики і погратися в лексичні ігри на платформі Quizlet, зробити картки з новими словами (flashcards)

Коли вчитель навчає учнів правильно і чітко формулювати цілі навчання, він може використовувати SMART технологію (Specific, Measurable, Achievable, Relevant, Timebound). Визначення пріоритетних цілей дозволяє учням розуміти, що найбільш важливо і як поступово переходити від однієї цілі до інших. При формулюванні цілей треба вчити учнів бути більш конкретними, наприклад, писати не «Удосконалити навички говоріння», а «Навчитися розповідати про своє улюблене свято». Учні заповнюють у шаблоні всі п'ять рядків, можуть

працювати в парах або малих групах і допомагати один одному формулювати SMART цілі:

SMART	Questions to ask yourself	Your responses
Specific	What do you want to happen?	I want to tell about my favourite holiday.
Measurable	How will you measure your progress?	I will measure my progress by telling 10 sentences about celebration of New Year Holiday.
Achievable	How do you know you can achieve this goal?	I know that I can achieve this goal because I know new words and can tell sentences about celebration of New Year Holiday.
Relevant	How does this goal benefit you?	This goal benefits me because I will tell about my favourite holiday to my friend from Wales.
Timebound	When would you like to achieve this goal?	I would like to achieve this goal by the end of this week

Для завершення вправи вчитель просить кожну пару або групу поділитися однією ціллю SMART, яку вони обговорювали.

Як допомогти учням бути більш автономними? Такі прийоми, як залучення учнів до прийняття рішень, врахування їхньої думки, надання вибору, наприклад, у питаннях як і з ким працювати на уроці, про що читати і що цікаво і важливо для них обговорити, які заходи з вивчення мови провести поза школою, які слова вивчати з певної теми, який тип домашнього завдання вони хотіли б виконати: читання або письмо, яку тему обрати для проектної роботи та інше, мотивують учнів до навчання, підвищують їхню самооцінку, спрямовують їхні зусилля на вирішення завдань і вибір ефективних стратегій і методів навчання.

Бути самостійними і незалежними у прийнятті рішень допомагає також розвиток таких умінь, як розуміння та оцінювання своїх дій, власних сильних та слабких сторін, аналіз результатів навчання, здатність учня до рефлексії та самооцінки. Для розвитку в учнів рефлексивних умінь учителі можуть використовувати різноманітні активності: вправи «Оратор», «Дай пораду однокласнику», «Все одно ти молодець, бо ...», групові вправи «Оголошення», «Хто я» та інші [1]. Для того, щоб оцінити свою діяльність і свої результати навчання, можна використати «Картку Оцінювання» після проведення будь-якої активності, уроку або теми, в якій зазначено що учні вивчили, як вони це вивчали (за допомогою яких видів діяльності), чи було це легко або викликало деякі труднощі і де те, що було вивчено, учень може використати у реальному житті:

Evaluation Card

Name: _____

Date: _____

I learned: _____

(This week I tried to learn)

I learned it by: _____

very easy

quite easy

It was OK to learn.

quite difficult

very difficult

I can use what I learned to: _____

Учні беруть на себе відповідальність за навчання, планують своє навчання, знають, що вони повинні робити, чому вони повинні це робити, в той час як учитель підтримує учнів, допомагає їм, надає поради, консультує, створює сприятливу атмосферу, тобто виконує роль фасилітатора.

Висновки. Сучасний світ вимагає від учителя зміни підходів, методів, засобів, форм навчання для надання можливості і свободи учням набувати компетентності, необхідні для їхнього успішного майбутнього життя, пізнавальної і творчої діяльності, самостійності і відповідальності за свої дії і результати. Однією з таких компетентностей є необхідність підготовки учнів до навчання протягом усього життя. Тому найактуальнішою проблемою сучасної методики навчання іноземних мов є спрямування освітнього процесу і створення умов для навчання і саморозвитку, використання можливостей іншомовної освіти у реалізації цих завдань.

Список використаних джерел та літератури

1. Гуменюк І. Формування в учнів рефлексивних умінь на уроках англійської мови. *Педагогічна Житомирщина*. 2023. № 1 (29). URL: <https://imso.zippo.net.ua/wp-content/uploads/2023/03/1-%D0%93%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%8E%D0%BA.pdf>.

2. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>.

3. Дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни у 2022/2023 навчальному році. URL: <https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/yakist-osvity-v-umovah-viyny-web-3.pdf>.

4. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

5. Зимомря І. М., Мойсюк В. А. та ін. Іноземна мова 5–9 класи : модельна навчальна програма для закладів загальної середньої освіти / МОН України.

2021. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.priohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetar.z.2022/Inozemni.movy.5-9-kl/Inoz.mov.5-9-kl.Zymomrya.ta.in.14.07.pdf>.

6. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>. Концепція Нової української школи URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/novaukrayinska-shkola>.

7. Редько В. Г., Шаленко О. П. та ін. Іноземна мова 5–9 класи : модельна навчальна програма для закладів загальної середньої освіти / МОН України. 2021. URL: <https://cutt.ly/ERYYgOV>.

8. Dave R. H. (ed.). Foundations of Lifelong Education. Oxford, 1976. – 314 p. 5. Commission of the European Communities. Brussels, 21.11. 2001.COM(2001) 678 final. Communication from the Commission «Making a European Area of Lifelong Learning a Reality» URL: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ>. (Назва з екрану).